

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗБОЇВ

УДК 343.98

Актуальність теми. Розбій є тяжким злочином, що являє собою найбільш небезпечний спосіб заволодіння чужим майном. При його вчиненні злочинці прагнуть заволодіти матеріальними цінностями, що може супроводжуватися завданням шкоди здоров'ю потерпілому.

У криміналістиці вивченням цієї проблеми знайшло відображення в працях таких вчених як Ю.П. Алєнін, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, П.Д. Біленчук, Т.С. Волчецька, І.Ф. Герасімов, В.Г. Гончаренко, Г.А. Густов, Л.Я. Драпкин, А.В. Дулов, В.А. Журавель, Г.Ю. Жирний, Г.О. Зорин, А.В. Іщенко, Н.І. Кліменко, О.Н. Колесніченко, В.О. Коновалова, В.С. Кузьмічов, В.К. Лисиченко, В.П. Лисицин, І.М. Лузгін, В.Г. Лукашевич, Г.А. Матусовський, В.О. Образцов, М.А. Погорєцький, І.В. Постіка, А.Р. Ратінов, М.В. Салтєвський, М.О. Селіванов, Шепітько, М.П. Яблоков та ін.

Мета та завдання статті. На підставі теоретичного осмислення та аналізу наукової літератури, надати криміналістичну характеристику розбоям. Для досягнення цієї мети були поставлені такі завдання:

- Розмежувати розбої від інших злочинів;
- Охарактеризувати з криміналістичної токи зору розбійні напади.

Відповідно до чинного КК України, розбій – заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, або з погрозою застосування такого насильства [1]. Насильство під час розбою характеризується тим, що утворює загрозу життю чи здоров'ю потерпілого.

Надаючи криміналістичну характеристику розбоям, необхідно зазначити про те, що цей злочин належить до найбільш небезпечних корисливо-насильницьких. Він посягає на два об'єкти: життя й здоров'я особи й право власності. З об'єктивної сторони розбій вчиняється у формі нападу з метою заволодіння чужим

майном, поєднаного із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства [2, с. 397–398] . Під нападом у складі розбою слід розуміти раптову, несподівану для потерпілого, короткочасну, агресивну, насильницьку дію, спрямовану на протиправне заволодіння чужим майном. Напад може бути як відкритим, так і таємним (наприклад, нанесення удару потерпілому з-за спини). За цією ознакою розбій відрізняється, з одного боку, від крадіжки, з іншого, – від грабежу. Напад органічно пов'язаний із фізичним або психічним насильством, яке при розбої має так званий інструментальний характер – виступає способом заволодіння майном або способом його утримання. При цьому фізичне насильство може полягати у протиправному впливі не лише на зовнішні частини тіла потерпілого, а й внутрішні (отруєння), а також в інших діях насильницького характеру, які створюють небезпеку для життя чи здоров'я потерпілого. У разі, якщо застосування чи погроза застосування насильства, небезпечного для життя чи здоров'я особи, здійснювались з метою ухилитись від затримання після закінченого нападу, вчинене не може розглядатися як розбій. Так дії винного залежно від обставин провадження можуть бути кваліфіковані як крадіжка або грабїж або як відповідний злочин проти життя та здоров'я особи або злочин проти авторитету органів державної влади органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян (наприклад, умисне легке тілесне ушкодження (ч. 2 ст. 125 КК), погрози або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок (ст. 350 КК) тощо). Насильство при розбої застосовується до особи, яка зазнала нападу. Під такою особою слід розуміти власника майна, особу, у володінні чи під охороною якої перебуває майно, на яке здійснюється посягання, а так само інших осіб, які перебувають на місці вчинення розбою і можуть, на думку винного, перешкодити йому у заволодінні чужим майном. Під насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, слід розуміти заподіяння їй легкого тілесного ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, середньої тяжкості або тяжкого

тілесного ушкодження (останнє кваліфікується за ч. 4 ст. 187 КК), а також інші насильницькі дії, які не призвели до вказаних наслідків, але були небезпечними для життя чи здоров'я в момент заподіяних ушкоджень (насильство, що призвело до втрати свідомості чи мало характер: мордування, здушення ший, скидання з висоти, застосування електроструму, зброї, спеціальних знарядь тощо). Застосування до особи без її згоди наркотичних засобів, психотропних, отруйних чи сильнодіючих речовин (газів) з метою заволодіння чужим майном слід розглядати як насильство, і, якщо воно було небезпечним для її життя або здоров'я, кваліфікувати такі дії за відповідною частиною ст. 187 КК. Якщо застосування таких засобів було небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, але не призвело до заподіяння легкого тілесного ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, середньої тяжкості або тяжкого тілесного ушкодження, вчинене треба кваліфікувати як розбій лише за умови, що винна особа усвідомлювала можливість заподіяння таких тілесних ушкоджень. За певних обставин такі дії слід додатково кваліфікувати за ч. 2 ст. 314 КК.

Заподіяння в процесі розбою легкого тілесного ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, середньої тяжкості тілесного ушкодження, позбавлення волі, вчинене способом, небезпечним для життя або здоров'я особи, яка зазнала нападу, нанесення побоїв, що мало характер мордування, охоплюється ст. 187 КК і додаткової кваліфікації за іншими статтями не потребує. Така обтяжуюча обставина, як застосування при розбої зброї чи предметів, які були використані як зброя, дозволяє відмежувати розбійний напад від грабежу.

Відкритий характер і зухвалість здійснення злочинів проти власності, зокрема розбоїв, та враження, які вони справляють на потерпілих та очевидців, обумовлюють значний суспільний резонанс, чому сприяє і відносно низький рівень розкриття вищевказаних злочинів.

Предмети зазіхання дуже різноманітні, але найбільш часто злочинці прагнуть заволодіти такими об'єктами, як гроші, виро-

би із дорогоцінних металів та інші коштовності, хутра, одяг, відеоапаратура, комп'ютерна техніка, радіотехніка й інші коштовні речі, предмети, а також вино-горілочні вироби та цінні продукти. На відкритій місцевості злочинці найчастіше діють групами, заздалегідь очікуючи на кого-небудь на малоосвітлених вулицях, пустирях, у парках, на лісових дорогах тощо. Зустрічаючи жертву, злочинці зупиняють чи доганяють і оточують її, а потім, погрожуючи насильством, чи заподіявши шкоду здоров'ю, відбирають гроші і речі й зникають. Способи проникнення в житлове приміщення можна розділити на дві основні групи: таємне проникнення злочинців у житло, в другу групу входять способи проникнення злочинців у квартиру під вигаданим приводом або за допомогою сталих незадовго до нападу довірчих відносин з потерпілим [3, с. 347–351]. Застосовуючи насильство при розбої, злочинці використовують фізичну силу, вогнепальну або холодну зброю, сипучі речовини (тютюн, пісок), мотузки чи провід для зв'язування й ін.

Що стосується осіб, які вчиняють злочини, то їм, як правило, притаманні цинізм, зухвалий і нахабний характер злочинних дій. Такі злочини звичайно вчиняються в присутності очевидців у парках, на вокзалах, у громадському транспорті, кафе та інших громадських місцях. При цьому злочинці розраховують, що очевидці не перешкоджатимуть злочинові, боячись наразитися на напад.

Вчиняючи розбійний напад, злочинці враховують певні обставини (місце події, властивості особи потерпілого, характер майна, яким передбачається заволодіти) і визначають спосіб, час, знаряддя й засоби, які можуть бути використані під час нападу.

За останні роки суттєво збільшилася частка розбоїв, учинених групою осіб, звичайні способи вчинення розбоїв ними стали більш витонченими, досконалыми і результативними. Так, приймаючи рішення про напад на інкасатора чи касира, злочинці визначають спосіб вчинення злочину: вивчають шлях пересування інкасаторів чи касирів з грошовими коштами, старанно аналізують наявність охорони, визначають найбільш зручні ділянки, де можна вчинити напад, передбачають шляхи відступу чи від'їзду,

планують способи схову й реалізації викрадених матеріальних цінностей. Якщо напади вчиняються на власників жилих приміщень, у яких є матеріальні цінності, то способи їх вчинення частіше за все пов'язані зі сферою діяльності власників майна (бізнес, торгівля тощо), видом і особливостями предмета посягання, його споживчою вартістю, характерними рисами і кримінальними навичками злочинців.

Зважаючи на це, саме пізнання фактів та обставин, що утворюють обстановку, в якій діє слідчий, тобто слідчої ситуації, що склалася на конкретний момент розслідування, дозволяє визначити завдання, які потребують свого першочергового й подальшого вирішення, обрати види процесуальних дій, послідовність і тактику їх проведення.

1. *Кримінальний кодекс України : Офіційний текст. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 240 с*
2. *Шеремет А. П. Криміналістика : навч. посіб. / А. П. Шеремет. – К. : Центр навч. літ-ри, 2005. – 472 с.*
3. *Белкин Р. С. Курс криминалистики : [в 3 т. / Р. С. Белкин. – М. : Юристъ, 1997. – Т. 2 : Частные криминалистические теории. – 464 с.*

Круль С.М. Криміналістична характеристика розбоїв

Розбій є тяжким злочином, що являє собою найбільш небезпечний спосіб заволодіння чужим майном. При його вчиненні злочинці прагнуть заволодіти матеріальними цінностями, що може супроводжуватися завданням шкоди здоров'ю потерпілому.

В статті аналізується криміналістична характеристика розбою з метою подальшого розслідування такого виду злочину.

Ключові слова: розбій; криміналістична характеристика; насильство

Круль С.М. Криминалистическая характеристика разбоев

Разбой является тяжким преступлением, представляет собой наиболее опасный способ завладения чужим имуществом. При его совершении преступники стремятся завладеть материальными ценностями, может сопровождаться нанесением вреда здоровью потерпевшему.

В статье анализируется криминалистическая характеристика разбоя с целью дальнейшего расследования такого вида преступления.

Ключевые слова: разбой; криминалистическая характеристика; насилие

Krul S.M. Forensic characterization of robberies

Robbery is the serious offense, the most dangerous way of taking the property of another. When committing it, criminals attempt to take anything of value by force that

may be accompanied with the victim's injury. The article analyzes the criminological characteristics of robbery with the aim of further investigation of this type of crime.

To achieve this goal the following tasks have been resolved:

- Differentiation of robbery from other offenses;
- Characterization of robbery from the criminological point of view.

According to the current Criminal Code of Ukraine, robbery is the crime of taking the property of another accomplished by violence dangerous for the person's life and health, and threat of such violence. Violence in robbery is characterized by forming a threat to the victim's life or health. Providing forensic characterization of robbery, it should be noted that this crime is the most dangerous mercenary and violent. It infringes on two objects: the life and health of individuals and ownership. With the objective of robbery, it is committed in the form of an attack with an aim of taking the property of another, accomplished by violence dangerous for person's life or health who was attacked or the threat of such violence. Robbery should be understood as a sudden, unexpected, short, aggressive, violent act aimed at the unlawful taking of another's property.

The attack can be both open and secret. Therefore, the knowledge of facts and circumstances that create the environment in which an investigator works, prevailing situation at the time of investigation, helps to determine the tasks for primary solution, select the types of proceedings, consistency and tactics.

Keywords: robbery; criminological characteristics; violence